

2.) Studená vojna

Ročník:	9. ročník ZŠ
Téma:	Studená vojna
Téma GV:	Problematika bipolarity vo svete, dôležitosť medzinárodnej spolupráce
Čas:	1 vyučovacia hodina, t. j. 45 minút
Pomôcky:	mapa „Svet po druhej svetovej vojne“, mapa „Európa po druhej svetovej vojne“, atlas svetových dejín (jeden do lavice pre žiakov), príbehy ľudí z rôznych kontinentov o tom, ako im do života zasiahla studená vojna.

Ciele:	Žiak/žiačka má: <ul style="list-style-type: none">● vysvetliť pojmy: studená vojna, železná opona, bipolárny svet;● porovnať politické systémy východného a západného bloku;● rozpoznať vplyv bipolárneho sveta na každodenný život;● zistiť na pozadí reálnych osobných príbehov ľudí z rôznych krajín geopolitické súvislosti studenej vojny;● poskytnúť aj iný ako európsky pohľad na dejinné udalosti druhej polovice 20. Storočia.
---------------	--

Postup:

Evokácia – 10 minút

- 1** Nájdite súvislosti medzi veľkými konferenciami počas druhej svetovej vojny a povojnovým usporiadaním sveta. Žiaci si zopakujú udalosti druhej svetovej vojny a určia jej dôsledky pre ďalší vývoj v Európe a vo svete.
- 2** **Brainstorming** – na tabuľu napíšte pojmy: studená vojna, železná opona, bipolárny svet. Úlohou žiakov bude tieto pojmy definovať.

Uvedomenie si významu – 25 minút

- 3** Žiakov rozdeľte do 5 skupín. Každá skupina dostane príbehy z oboch strán železnej opony. Úlohou žiakov bude na základe týchto príbehov zistiť geopolitické súvislosti studenej vojny.
- 4** Zástupca každej skupiny predstaví na základe príbehu geopolitické súvislosti studenej vojny a spôsob, ako vstupovali veľmoci do dejín jednotlivých štátov.

Reflexia – 10 minút

- 5** **Diskutujte so žiakmi:**
 - Ako podľa vás ovplyvnila studená vojna každodenný život obyvateľov na oboch stranách železnej opony?
 - Bolo ekonomické napredovanie jednotlivých krajín závislé od toho, na ktorej strane železnej opony sa nachádzali?
 - Vymenujte najznámejšie konflikty počas studenej vojny.

Príbeh č. 1

Oproti mne sedí v túto nedeľu v kaviarni jedna veľmi pekne oblečená dáma, ktorej by jej sedemdesiatku veru nikto nehádal. Na moje otázky, ako sa vlastne žilo vo východnom Berlíne, odpovedá okamžite. Pamätá si na každý detail, dokonca aj výšku nájmu vysúka z rukáva na halier presne. Narodila sa v roku 1941 vo Viedni, do Nemecka sa prisťahovala v roku 1949 a ako sama hovorí, čistou náhodou do tej časti, ktorá bola potom východná. Mesačne sa vo východnom Berlíne zarábalo niečo medzi 500 až 600 markami. Každé dva roky sa zamestnanec mohol tešiť na 22 mariek navyše. Verejné dopravné prostriedky boli lacné, za jednu jazdu zaplatila 20 pfenigov. Mesto bolo čisté. Nikde neboli na zemi papieriky, na stenách žiadne grafity, rozbité autobusové búdky nešpatili okolie. Len tá úroveň chodníkov a ciest bola zlá – všade veľké jamy a popukaný asfalt. A ani na trávnik sa nesmeli ísť. Keď sa jej pokazil rám okna, odporučili jej v obchode, aby šla k vlakovej stanici a vybrala si jeden z hromady trosiek, ktoré tam zostali po zbúraní iného domu. Na sídlisku bolo všetko poruke. Veľa obchodov, jasle aj materská škola. A keď sme už pri tých obchodoch: za potraviny vydala asi 50 mariek týždenne, aj na cenu jablkového koláča sa pamätá veľmi dobre. Vtedy zaň zaplatila 40 pfenigov, dnes asi 1,70 eura. Sama priznáva, že základné potraviny a veci, ktoré boli potrebné pre život, boli lacné. Luxus, ale stál viac. Tak napríklad jedna škatuľka cigariet sa predávala za 4 marky, návšteva divadla však napodiv stála len 2,50 východonemeckých mariek. Spomína si ešte na lokálnych politikov a lokálnu politiku? Nuž, v každom obytnom dome bol jeden zodpovedný, ktorý plnil akúsi funkciu informátora. Mal počúvať, čo ľudia hovoria a potrebujú, návštevy dlhšie ako tri dni mu nájomníci museli hlásiť, on zase dával avíza polícii. Darilo sa nám dobre, ale to bola vlastne všetko diktatúra! Boli sme naivní, verili sme na tieto ideály. Ale nemali sme žiadne súkromie.

Pri druhom stretnutí som bol pozvaný taktiež k jednej šarmantnej dáme, tentoraz v západnej časti. V útulnom byte pri svetle sviečok sa pri večeri Ulrike rozhovorila. Narodila sa v roku 1948 v severonemeckom meste Kiel, do Berlína sa jej rodičia spolu s ňou presťahovali ešte na jeseň toho istého roka. A taktiež čistou náhodou do časti, ktorá bola potom západná. Po štúdiu si našla v roku 1973 jej prvý jednoizbový byt, za ktorý zaplatila 180 západonemeckých mariek mesačne. O dvanásť rokov neskôr sa presťahovala do bytu, v ktorom žije doteraz. Vtedy zaplatila za nájom 320 mariek. Odvoz a likvidácia odpadu, kúrenie, voda a elektrina už boli v cene.

Podľa jej slov bol západný Berlín vlastne takým ostrovom. Ohraničený múrom zo všetkých strán. Mesto bolo veľmi čisté, samospráva dostávala veľa subvencií zo západného Nemecka, bytov bol dostatok. Obyvatelia západného Berlína obdržali „príplatok“ vo výške 8% platu za to, že na tomto „ostrove“ zostali bývať a neodšťahovali sa. Kultúra prekvitala taktiež vďaka dotáciám; Ulrike vydala v prepočte asi 100 mariek mesačne na návštevu kultúrnych podujatí. Ako sama pridáva, v meste bolo cítiť slobodu, rozvoj, nadšenie, radosť. Pre všetkých mužov, ktorí sa usadili v západnom Berlíne neplatila branná povinnosť. To bol dôvod, prečo bolo toto mesto veľmi mladé, usmeje sa Ulrike.

Ako sa starala samospráva o obyvateľov? V meste boli postavené a vybudované nové plavárne, parky, opera, národná galéria, filharmónia. Študovať sa dalo na troch vysokých školách. Táto časť mesta bola vlastne výkladnou skriňou západu.

Príbeh č. 2

V roku 1986 som utiekol zo Severnej Kórey do Číny. Útek zo Severnej Kórey sa pokladá za veľký zločin. V Číne ma zatkli a previezli naspäť. Osem mesiacov ma vyšetrovali a štyri roky som bol vo väzení. Bola to ťažká situácia, pretože sme nedostávali ani len základné potraviny na prežitie. Ľudia, ktorí sa tu postavili proti režimu, sú zákonite umiestnení do pracovných táborov pre politických väzňov. V pracovných táboroch vládne veľký hlad, často sú jediným zdrojom potravy myši a potkany. Tieto hlodavce sú väčšinou nakazené alebo otrávené a ľudia preto rýchlo umierajú. Väzňov, ktorí sa dostali do väzenia pre útek, popravujú pre výstrahu na nádvorí väznice pred ostatnými väzňami. Nakoniec ešte väzni musia mŕtve telá ukameňovať. Mladé ženy, ak majú 'šťastie', sa stanú prostitútkami a po nejakom čase ich zabijú, aby nemohli šíriť informácie o tom, čo videli a zažili. Takto prežíva a trpí vo väzniciach a táboroch v Severnej Kórei asi 200 000 ľudí. Žiadam vás preto, aby ste sa pridali k nášmu boju za dodržiavanie ľudských práv a za zrušenie pracovných táborov a prepustenie politických väzňov.

Príbeh č. 3

Jiří Runkas, vyučený automechanik, neskôr sa zaoberal lodným modelárstvom, sa dostal až do reprezentácie. Keď zistil, že v komunistickom Československu nedokáže žiť, a nedostal povolenie na cestu na Západ, zostrojil si s manželkou balón, ktorým chceli preletieť železnú oponu. Balón nafúkol a vyskúšal, k nebu však už nevzlietol. V roku 1987 po anonymnom udaní prehľadali ich chatu. ŠtB zabavila balón i zahraničné peniaze, ktoré mali pripravené na cestu.

Z listu Jarmily Runkasovej manželovi do väzby zo dňa 8. 6. 1987

„Pri predstave, čo nás ešte všetko čaká, je mi mdlo. Janička je malá, a napriek tomu je mojou oporou. Kvôli nej prosto musím variť, upratovať, prať, hrať sa s ňou, cvičiť atď. Cvičíme doma a ju to veľmi baví. Mňa nie, ale snažím sa. Jirko, viem si predstaviť, ako je Ti ťažko. Vydrž, prosím Ťa, vydrž a maj nás rád. My s Janičkou Ťa potrebujeme. Obe. Je toho na mňa zatiaľ veľa a do súdu je ďaleko. Tie mesiace čakania do súdu, to je prvá etapa. Ďalej radšej o tom nebudem písať...“

Príbeh č. 4

V boji sa angažovalo niekoľko hlavných hráčov – MPLA (Ľudové hnutie za oslobodenie Angoly), FNLA (Národný front za oslobodenie Angoly) a UNITA (Národný zväz za plnú nezávislosť Angoly). V roku 1975 získala **Angola** nezávislosť. Avšak hneď vypukla ničivá občianska vojna, ktorá sa stala kolbištom nielen vyššie spomínaných skupín, ale aj dvoch rivalov studenej vojny – USA, ktoré podporovali FNLA a UNITA, a ZSSR, ktorý podporoval MPLA. Superveľmoci sa v konflikte neangažovali priamo, ale skrz prostredníkov, ktorými bola v prípade USA Demokratická republika Kongo a v prípade ZSSR Kuba. Roku 2002 bol zabitý vodca UNITA a došlo k zastaveniu streľby. UNITA sa vzdala svojich ozbrojených zložiek a transformovala sa na hlavnú opozičnú stranu.

Príbeh č. 5

„My, ktorí žijeme na Západe, si musíme uvedomiť, že chudobné krajiny sú chudobné v prvom rade preto, lebo sme z nich my vyčerpali zdroje prostredníctvom politického či ekonomického kolonializmu. Predovšetkým Američania musia doviest' svoj národ k tomu, aby si uvedomil a oľutoval svoj moderný hospodársky imperializmus. Avšak hnutia iba v našich krajinách samy veľa nedokážu. Napríklad v Latinskej Amerike si už hnutia za národnú reformu takmer nevedia rady s nenásilnými metódami; mnohí mladí ľudia, dokonca aj kňazi, sa spojili s partizánmi a odišli do hôr. Toľko problémov Latinskej Ameriky má svoje korene v Spojených štátoch – a preto musíme vytvoriť pevné, jednotné hnutie, založené a fungujúce na princípoch nenásilia, také, ktoré by bolo schopné vyvinúť tlak na kapitálové i vládne mocenské štruktúry, ktoré sú príčinou problému, a to naraz na oboch stranách. Myslím, že toto je dnes jedinou nádejou pre nenásilné riešenie problémov v Latinskej Amerike; a z takejto medzinárodnej koalície spoločensky uvedomelých síl, ktoré fungujú mimo vládnych štruktúr, môže vzísť jeden z najmocnejších prejavov nenásilia.“

Martin Luther King, americký kazateľ, bojovník za občianske práva

Vyzvite žiakov, aby sa spýtali svojich príbuzných, priateľov či známych, či poznali v rodine alebo blízkom okolí niekoho, kto sa pokúsil o útek z ČSSR. Spomienky rodinných príslušníkov či známych môžu žiaci písomne spracovať vo forme krátkej seminárnej práce a po čase prezentovať na hodine či seminári.